

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.36>
УДК 336.71

*Л. П. Бондаренко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3313-3569>
І. С. Скоропад,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5450-0997>*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В ЧАСІ ВІЙНИ

*L. Bondarenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University «Lviv Polytechnic», Lviv
I. Skoropad,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University «Lviv Polytechnic», Lviv*

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE DOMESTIC BANKING SECTOR DURING THE WAR

Стаття присвячена дослідженню фінансового стану найбільших банків України в останні два роки війни. Акцент робиться на важких та малопрогнозованих умовах, в яких змушені здійснювати свою діяльність вітчизняні банки, а також яким чином банківський сектор забезпечує безперебійну та

стабільну роботу. Аналіз складається з декількох напрямків. Спочатку вивчається загальний рейтинг фінансової стійкості банків, розрахований за методикою Міністерства Фінансів України за останні три роки, щоб порівняти довоєнні показники та показники уже після повномасштабного вторгнення росії. Цей етап дослідження показав стабільність майже всіх рейтингових позицій і те, що дійсно суттєвого негативного ефекту на фінансову стійкість банків війна не завдала. Далі оцінювалися загальні фінансові дані банків за величиною активів, величиною чистого прибутку та рівнем капіталізації. Тенденції двох останніх років показали, що попри військові дії, українські банки нарощували активи, капітал і продовжували залишатися прибутковими, що є додатковим індикатором їх стабільності. Наступний етап полягав у використанні трьох інтегральних комплексних моделей оцінювання фінансового стану банків за методиками Ширинської, Ердогана і Кочака. Варто зазначити, що використані методики не завжди показували однакові результати, оскільки дані, що враховувалися при розрахунках деякою мірою відрізнялися в різних моделях. Проте оцінювання інтегральних показників також показало дуже достойний фінансовий потенціал найбільших банків України. Підсумковим кроком став розгляд інтегрального рейтингу надійності банків за розрахунками журналу Forinsurer. Загалом дослідження підтвердило очікування того, що найбільші представники банківського сектору України здатні показувати відмінні результати діяльності та залишатися фінансово стійкими незважаючи на деструктивні та важкі зовнішні умови функціонування, пов'язані з військовими діями. Як підсумок, можемо сверджувати, що це важливий та цінний досвід загартовування вітчизняного банківського сектору, який обов'язково стане необхідним у майбутній післявоєнній відбудові економіки України.

The article is devoted to the study of the financial condition of the largest banks of Ukraine in the last two years of the war. Emphasis is placed on the difficult and unpredictable conditions in which domestic banks are forced to operate, as well as how the banking sector ensures uninterrupted and stable work.

The analysis consists of several directions. First, the general rating of financial stability of banks, calculated according to the methodology of the Ministry of Finance of Ukraine for the last three years, is studied in order to compare pre-war indicators and indicators already after the full-scale invasion of Russia. So, this stage of the research showed the stability of almost all rating positions and confirmed the fact that the war did not really have a significant negative effect on the financial stability of banks. Then, the general financial data of the banks are evaluated according to the amount of assets, the amount of net profit and capitalization level. Thus, the trends of the last two years indicate that despite the military actions, Ukrainian banks increased their assets, capital and continued to remain profitable, which is an additional proof of their stability. Further, the next stage consisted in the use of three integral complex models for assessing the financial condition of banks according to the methods of Shirynska, Erdoğan and Kochak. It is worth noting that the methods used did not always show the same results, since the data taken into account in the calculations differed to some extent in different models. However, the evaluation of integral indicators also showed a very decent financial potential of the largest banks of Ukraine. The final step is the consideration of the integrated reliability rating of banks based on the calculations of Forinsurer magazine. In general, the study confirmed the expectation that the largest representatives of the banking sector of Ukraine are able to show excellent performance and remain financially stable despite the destructive and difficult external operating conditions associated with military actions. As a conclusion, we can argue that this is an important and valuable experience of hardening the domestic banking sector, which will definitely become necessary in the future post-war reconstruction of the economy of Ukraine.

Ключові слова: *фінансова стабільність, оцінювання ймовірності настання банкрутства, банківська стресостійкість, рейтингове оцінювання.*

Keywords: *financial stability, assessment of the probability of bankruptcy, bank stress resistance, rating assessment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Банківський сектор України вже другий рік поспіль функціонує у надзвичайно складних та стресових умовах повномасштабної війни з росією. Це важке випробування для вітчизняної банківської системи, але також цінний і важливий досвід, аналогів якому знайти напевно неможливо. Українські банки змогли проявити рідкісний рівень інноваційності, гнучкості, ефективності та адаптивності в умовах масових ракетних атак, довготривалих локдаунів електроенергії та окупації частини території країни, не понизивши при цьому рівень довіри з боку клієнтів та майже не втративши своєї фінансової міцності. А тому дослідження основних аспектів фінансового стану вітчизняних банків є питанням як ніколи актуальним і гостро необхідним. Розуміння прийнятих та реалізованих стратегічних та тактичних рішень, детальний аналіз основних фінансових індикаторів банківської діяльності – є проблемою не лише академічної зацікавленості, а радше подальшого виживання і розвитку банківського сектору України, оскільки війна перейшла у площину затяжної і довготривалої військової агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні дослідження діяльності банків України під час війни незмінно здійснюють банківські фахівці та практики. Академічних доробок у цьому напрямку є значно менше. Незважаючи на це можемо відмітити деяких науковців, які цікавляться даною тематикою, наприклад Аржевітін С., Бортніков Г., Бублик Є., Любіч О. [1], Запорожець С., Тригуб Ю. [2], Коваленко В. [3], Король М., Баженова О., Король І., Старченко Г., Баженов В., Банна О. [4], Мерещяков А., Боденчук Л., Ліганенко І., Рибак О., Лобунець Т. [5], Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. [6].

Проте війна триває, а отже статистичні дослідження продовжують бути актуальними та затребуваними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основне завдання статті полягає у дослідженні та оцінці фінансової стабільності найбільших банків України за різними критеріями в часі війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Війна, безумовно, є найбільшим деструктивним фактором для економіки країни. Зважаючи на важкі умови функціонування вітчизняного банківського сектору, варто розглянути ключові фінансові показники фінансового стану найбільших та найважливіших банків України.

З початку 2012 року Міністерство Фінансів України розраховує власний рейтинг фінансової стійкості українських банків, що суттєво відрізняється від методик, які використовує Національний Банк України.

В табл.1 представлено рейтинг 10 найстійкіших банків України за три останні роки, розрахованого за методикою Міністерства Фінансів України. Дана методика включає в себе 4 основні компоненти, такі як стресостійкість банку, лояльність вкладників до банку, розмір портфелю депозитів фізичних осіб та незалежна оцінка фінансових аналітиків. Таким чином, формується досить комплексна аналітична картина як внутрішнього потенціалу самого банку, так і його позиція очима клієнтів та кваліфікованих експертів, а також здатність залучати кошти населення. Оцінки Міністерства Фінансів України є цілком позитивними в 2023 році.

Як бачимо, з рейтингу вилетів ПАТ «Укргазбанк», який в 2021 році займав 6 позицію, а у 2022 році – 12 позицію. Та ПАТ «Ощадбанк», який займав 9 позицію у 2022 році. А от ПАТ «Сенс Банк» зміг піднятися в рейтингу з 31 позиції на 7-му всього за один рік, що безумовно пов'язано з його націоналізацією як колишнього російського Альфа Банку.

Загалом, рейтингові позиції українських банків невідчутно, але покращилися у 2023 році порівняно з 2022 роком, що є безумовно позитивною ознакою покращення фінансової міцності банківського сектору. Тут варто відмітити, що державні банки переважно не займали топові місця в цьому рейтингу фінансової стійкості, що викликає деяке занепокоєння, особливо

зважаючи на їх частку ринку, кількість клієнтів та обсяги залучених коштів, виключенням звичайно є ПАТ «Приватбанк».

Таблиця 1. Рейтинг стійкості банків України за методикою Міністерства Фінансів України за 4 квартал 2021-2023 р.

№	Назва банку	Рейтинг стійкості 4 кв. 2023 р.	Рейтинг стійкості 4 кв. 2022 р.	Рейтинг стійкості 4 кв. 2021 р.
1	Укрсиббанк	4,53	4,39	4,16
2	Райффайзен Банк	4,37	4,34	4,31
3	Креді Агріколь Банк	4,29	4,16	4,26
4	КредоБанк	4,14	4,15	4,02
5	Приватбанк	4,09	4,04	3,63
6	ОТП Банк	4,05	4,12	4,12
7	Сенс Банк	3,89	2,78	3,60
8	Укрексімбанк	3,86	3,60	3,65
9	Універсал Банк	3,82	3,84	3,59
10	ПУМБ	3,77	3,73	3,64

Джерело: за матеріалами [7]

Порівнюючи значення рейтингових оцінок довоєнного і воєнного періоду, можемо побачити, що погіршення не відбулося і це ще раз підтверджує думку про те, що банківський сектор України функціонує ефективно та стабільно, наскільки це можливо в таких умовах.

Перелік банків за критерієм фінансової стійкості не співпадає з переліком банків ні за величиною активів (рис.1), ні за величиною чистого прибутку (рис.2).

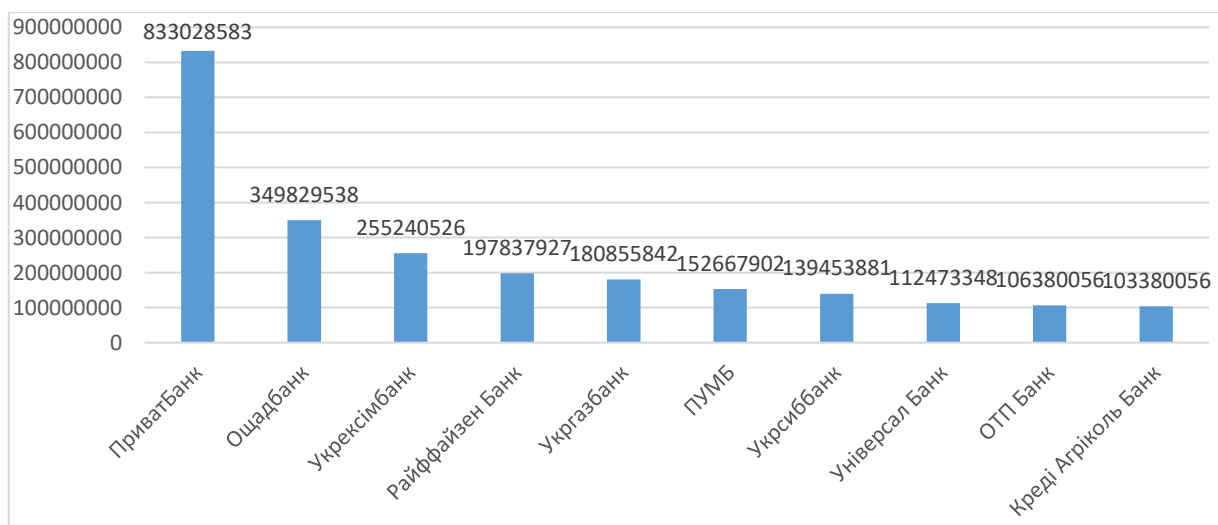

Рис. 1. Рейтинг банків України за величиною активів на кінець 2023 р.

Джерело: за матеріалами [9]

Першу трійку банків за величиною активів уже довший час займають державні банки, а у першій п'ятірці з недержавних банків знаходиться лише ПАТ «Райффайзен Банк». Перше місце загалом уже звично займає ПАТ «Приватбанк» і його відрив за величиною активів від інших банків першої десятки є дуже вагомий. Лише два банки з приватним капіталом входять число найбільших банків України, це ПАТ «ПУМБ» і ПАТ «Універсал Банк», решта – це банки з іноземним капіталом. При цьому варто зауважити, що даний рейтинг змінився дуже незначно за останні декілька років. Ринок залишається щільним, а сфери розподілу майже не змінюються.

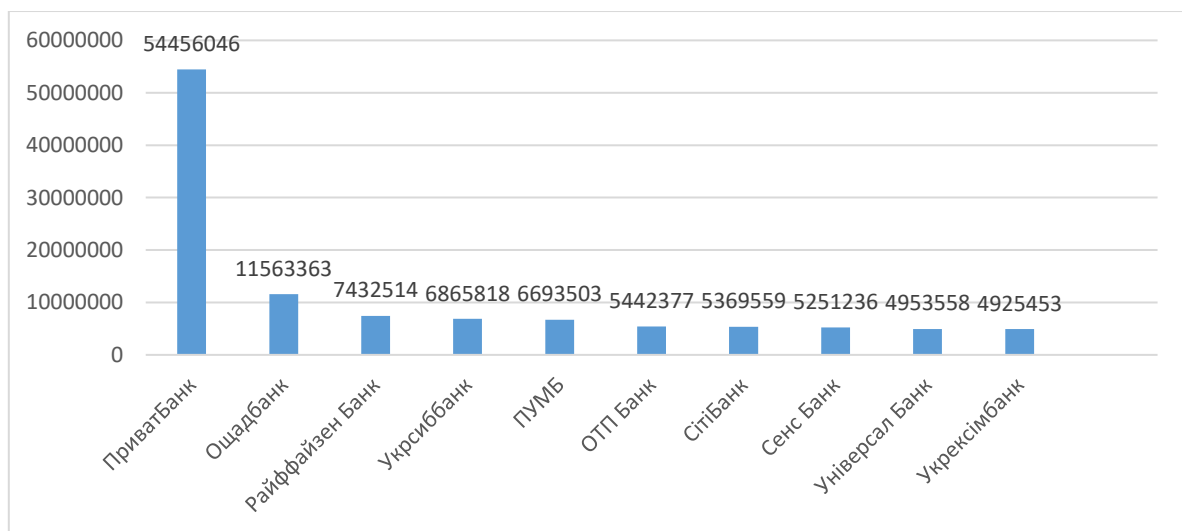

Рис. 2. Рейтинг банків України за величиною чистого прибутку на кінець 2023 р.

Джерело: за матеріалами [9]

Перша п'ятірка банків за рівнем прибутку є дещо інша, крім ПАТ «Приватбанк» та ПАТ «Ощадбанк» це банки з іноземним та приватним капіталом. Звично, знову лідерство утримує ПАТ «Приватбанк», його чистий прибуток за 2023 рік складає майже третину прибутку, заробленого всією банківською сферою. А прибуток останніх п'яти банків, в принципі, мало чим різняться. Все ж показники прибутковості банківської сфери залишаються хорошими, що в період війни є однозначно важливим для підтримання функціонування вітчизняної економіки.

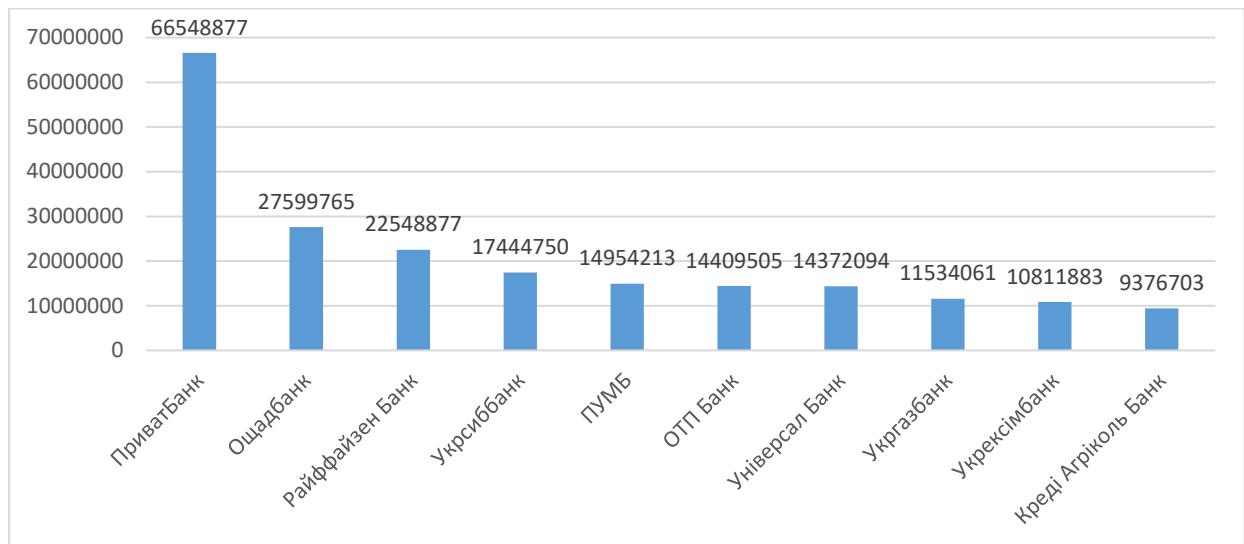

Рис. 3. Рейтинг банків України за величиною регулятивного капіталу на кінець 2023 р.

Джерело: за матеріалами [9]

На основі оцінювання рівня капіталізації банків (рис.3) можемо зробити декілька висновків. По-перше, рівень нормативу H_1 від кінця 2022 року до кінця 2023 року наче зріс у всіх найбільших банків України, що вказує на здатність банківських установ нарощувати капіталізацію навіть в умовах затяжних військових дій. По-друге, не викликає здивування, що саме ПАТ «Приватбанк» не лише займає перше місце за величиною регулятивного капіталу, але й більше ніж у два рази випереджає інші банки першої десятки. І по-третє, високим рівнем капіталізації відзначаються усі державні банки України, що вказує на їх достатню захищеність і забезпеченість капіталом. Достатність капіталу є надзвичайно важливим критерієм забезпечення фінансової надійності банківської установи, адже виступає своєрідним «щитом» перед різноманітними шоками на ринку і саме капітал першим поглинає можливі банківські збитки. Тому забезпеченість капіталом банків і його потенційне зростання є хорошим сигналом для банківського сектору.

Більш ґрунтовний аналіз фінансового стану найбільших банківських установ України на кінець 2023 року (табл.1, табл.2) було здійснено на базі трьох обраних методик, а саме методики комплексної інтегральної оцінки Ширинської, багатофакторної моделі прогнозування банкрутства банку

Ердогана та багатофакторної моделі прогнозування банкрутства банку Колчака, використовуючи основні фінансові дані офіційної звітності банків України за досліджуваний період.

Таблиця 2. Інтегральне оцінювання фінансового стану банків України за методикою Ширинської на кінець 2023 р.

№	Назва банку	Інтегральна оцінка за методикою Ширинської	Шкала для інтегрального показника
1	Укрсиббанк	13,38	Високі значення вказують на високу надійність
2	Креді Агріколь Банк	0,82	
3	Райффайзен Банк	0,25	
4	Ощадбанк	0,63	
5	ОТП Банк	0,31	
6	Приватбанк	3,33	
7	Універсал Банк	0,14	
8	ПУМБ	0,61	
9	Кредобанк	0,34	
10	Прокредит Банк	0,43	
11	Укрексімбанк	0,67	
12	Укргазбанк	0,56	

Джерело: за матеріалами [8, 9]

Таблиця 3. Інтегральне оцінювання фінансового стану банків України за методикою Ердогана та методикою Кочака на кінець 2023 р.

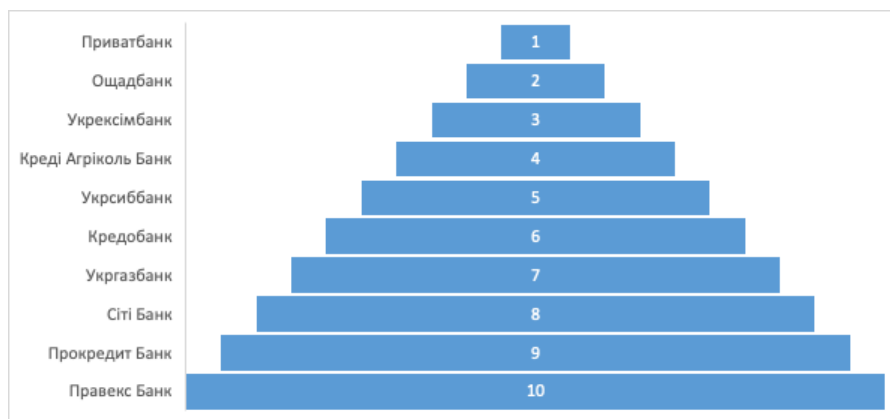
№	Назва банку	Інтегральна оцінка за методикою Ердогана	Шкала для інтегрального показника	Інтегральна оцінка за методикою Кочака	Шкала для інтегрального показника
1	Укрсиббанк	1,03	> 0,5	9,33	> 0
2	Креді Агріколь Банк	26,76		0,14	
3	Райффайзен Банк	23,24		3,55	
4	Ощадбанк	0,26		0,86	
5	ОТП Банк	12,63		1,07	
6	Приватбанк	54,05		9,59	
7	Універсал Банк	148		2,8	
8	ПУМБ	20,17		5,33	
9	Кредобанк	1,15		1,13	
10	Прокредит Банк	12,07		0,45	
11	Укрексімбанк	2,73		8,53	
12	Укргазбанк	9,02		1,37	

Джерело: за матеріалами [8, 9]

З дослідження видно, що результати є достатньо різносторонніми. Наприклад згідно інтегрального оцінювання Ширинської найкращі показники

відображені у ПАТ «Укрсиббанк», ПАТ «Приватбанк» та ПАТ «Креді Агріколь Банк», а от за моделлю Ердогана – це ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Креді Агріколь Банк» та ПАТ «Райффайзен Банк», за моделлю Кочака – ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Укрсиббанк» та ПАТ «Укрексімбанк». Та й в принципі методика Кочака дала набагато вижчі результати по загрозі втрати фінансової стійкості банків і це пов'язано в першу чергу з взяттям до уваги дещо різних показників при проведенні розрахунків.

Останній рейтинг, який брався до уваги – це рейтингове оцінювання, яке проводить журнал Forinsurer (рис. 4). Ця методика також базується на основних фінансових показниках вітчизняних банків, а також враховує здатність банку швидко повернути вкладенні кошти клієнтів і рівень підтримки з разі настання фінансових проблем з боку держави та акціонерів.

**Рис. 4. Рейтинг банків України за методикою Forinsurer
на кінець 2023 р.**

Джерело: за матеріалами [11]

За цим рейтингом державні банки однозначно посідають чільні місця у списку найнадійніших банків України. Це доволі спірні результати, оскільки викривляють об'єктивне сприйняття реального стану щодо фінансової стабільності та довіри до банків. Окрім того, як бачимо, ПАТ «Райффайзен Банк» був повністю виключений з рейтингу, оскільки досі володіє дочірнім

банком в росії, а тому аналітиками Forinsurer просто не враховувався як банк, що є спонсором військового тероризму.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що ПАТ «Приватбанк» займає перше місце в майже в усіх рейтингах як за окремими фінансовими показниками, так і за інтегральним оцінюванням, що не збігається з методикою Міністерства Фінансів, оскільки в ній беруться до уваги також незалежні думки експертів. А от ПАТ «Укрсиббанк» та ПАТ «Райффайзен Банк» мають стабільно високі місця за всіма напрямками оцінювання. Відмінності є в ПАТ «Креді Агріколь Банк», який за усіма інтегральними показниками показує високі оцінки, а от за величиною активів, рівнем капіталізації та прибутковістю відчутно поступається іншим банкам на ринку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведене дослідження певною мірою ще раз підтвердило, що заяви Національного Банку України про міцність вітчизняного банківського сектору – це не просто намагання заспокоїти суспільство та бізнес. Банки України дійсно ведуть, хоч і надзвичайно складну, але цілком ефективну діяльність в час повномасштабної війни з росією. Проте ми не можемо дати ні прогнозів, ні гарантій, що ситуація не погіршиться в майбутньому. З кожним наступним місяцем затяжної війни зростають як масштаби руйнувань, так і втрати. Банківський сектор є одним із стрижнів фінансової системи країни і до цього часу його витривалість та стійкість допомагали підтримувати працездатність економіки. Третій рік війни покаже чи зможуть банки України не лише продуктивно працювати, але і генерувати такий важливий запас стійкості. Попереду нові зміни до структури капіталу, які НБУ планує впровадити до кінця другого півріччя 2024 року. Це ризикові нововведення під час нестабільного зовнішнього середовища, але виживання банківського сектору ставить умови до прийняття нестандартних та непротестованих рішень. А тому подальші дослідження у цьому напрямку будуть гарантовано необхідними та важливими.

Література

1. Аржевітін С., Бортніков Г., Бублик Є., Любіч О. Вплив воєнного стану на продуктивність банківського сектора України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. №48. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3966> (дата звернення 23.03.2024).
2. Запорожець С., Тригуб Ю. Управління якістю кредитного портфелю банку в період воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. №4. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/272735> (дата звернення 23.03.2024).
3. Коваленко В. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. №4. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/272736> (дата звернення 23.03.2024).
4. Король М., Баженова О., Король І., Старченко Г., Баженов В., Банна О. Реалії та результативність функціонування української банківської системи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №44. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3766> (дата звернення 23.03.2024).
5. Мерещяков А., Боденчук Л., Ліганенко І., Рибак О., Лобунець Т. Тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнних дій та глобалізаційних впливів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. №50. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3993> (дата звернення 23.03.2024).
6. Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка і суспільство*. 2022. №41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556> (дата звернення 23.03.2024).
7. Рейтинг стійкості банків за підсумками 3 квартала 2023. *Офіційний сайт Міністерства Фінансів України*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>. (дата звернення 23.03.2024).

8. Ключові показники діяльності державних банків. *Офіційний сайт Міністерства Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zviti-po-derzhavnih-bankah-fin> (дата звернення 23.03.2024).

9. Статистика Національного банку України. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (дата звернення 23.03.2024).

10. Звіт Національного банку України про фінансову стабільність за грудень 2023 року. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 (дата звернення 23.03.2024).

11. Рейтинг надійних банків України 2024. *Forinsurer*. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks> (дата звернення 23.03.2024).

References

1. Arzhevitin, S., Bortnikov, G., Bublyk, E. and Lyubich, O. (2023), “The influence of the state of war on the productivity of the banking sector of Ukraine”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 48, [Online], available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3966> (Accessed 23 Mar 2024).

2. Zaporozhets, S. and Trygub, Yu. (2022), “Management of the bank's loan portfolio quality during the period of martial law”, *Financial space*, vol. 4, [Online], available at: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/272735> (Accessed 23 Mar 2024).

3. Kovalenko, V. (2022), “Banks’ financial security under martial law”, *Financial space*, vol. 4, [Online], available at: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/272736> (Accessed 23 Mar 2024).

4. Korol, M., Bazhenova, O., Korol, I., Starchenko, G., Bazhenov, V. And Banna, O. (2022), “Realities and effectiveness of the Ukrainian banking system functioning”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 44,

[Online], available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3766> (Accessed 23 Mar 2024).

5. Mereshchyakov, A., Bodenchuk, L., Liganenko, I., Rybak, O. and Lobunets, T. (2023), “Development trends of the banking system of Ukraine in the conditions of military operations and globalization influences”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 50, [Online], available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3993> (Accessed 23 Mar 2024).

6. Prokopenko, N.S., Mironchuk, V.M. and Shepel, I.V. (2022), “The principles of functioning of the banking system of Ukraine in the conditions of war”, *Economy and society*, vol. 41, [Online], available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556> (Accessed 23 Mar 2024).

7. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine (2023), “Rating of banks' stability according to the results of the 3rd quarter of 2023”, available at: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>. (Accessed 23 Mar 2024).

8. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine (2023), “Key performance indicators of state banks”, available at: <https://mof.gov.ua/uk/zviti-poderzhavnih-bankah-fin>. (Accessed 23 Mar 2024).

9. Official website of the National Bank of Ukraine (2023), “Statistics of the National Bank of Ukraine”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (Accessed 23 Mar 2024).

10. Official website of the National Bank of Ukraine (2023), “Report of the National Bank of Ukraine on financial stability for December 2023”, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6 (Accessed 23 Mar 2024).

11. Forinsurer (2024), “Rating of reliable banks of Ukraine 2024”, available at: <https://forinsurer.com/rating-banks> (Accessed 23 Mar 2024).

Стаття надійшла до редакції 25.03.2024 р.